

DREPTURILE OMULUI ÎN REPUBLICA MOLDOVA – GENEZĂ ȘI ACTUALITATEA (Rezumatul discursului)

Alexandru ARSENI,
Doctor habilitat în drept,
Profesor universitar

„Toate ființele umane se nasc libere și egale în demnitate și drepturi. Ele sunt înzestrate cu rațiune și conștiință și trebuie să se comporte unele față de celelalte în spiritul fraternității” (Art.1. Declarația Universală a Drepturilor Omului din 10 decembrie 1948)

Problema drepturilor omului a preocupat încă gânditorii antici: Platon, Aristotel, Cicero care prin studiile și pozițiile lor au fondat școala dreptului natural ale drepturilor omului.

Concepțiile școlii naturaliste și-au regăsit oglindirea și în lucrările multor filosofi și luminiști, printre care J.Lock, J.-J. Rousseau. Așa englezul J.Lock menționa că omul în stare de natură este o ființă „rezonabilă și liberă, dornică să trăiască în bine. Pentru aceasta, el renunță voluntar, prin contract, la unele din pretențiile și prerogativele lui în favoarea statului, care, la rândul său, îi datorează respect și protecție” (Lock J. Deuxième traité du Gouvernement Civil, p.77). Cu alte cuvinte tot omul administrându-și drepturile naturale a fondat statul ca instituție chemată să-i asigure respect și protecție.

Iluministul francez, de origine elvețiană J.-J. Rousseau a mers mai departe identificând semnificația și valoarea drepturilor omului ca ființă umană subliniind că „Drepturile omului sunt daruri ale naturii de care nimeni nu se poate atinge nici într-un fel” (Rousseau J.J. Discurs asupra originii și fundamentelor inegalității dintre oameni. București: Editura Științifică, 1958, p.145-146). Însă, practica unor state au realizat o politică contrară acestor obiectivități naturale, soldându-se cu două războaie mondiale care tocmai au negat totalmente drepturile naturale ale omului și, în primul rând la viață.

Tocmai tragedia umană a ridicat problema drepturilor și libertăților omului la un domeniu cardinal în preocuparea fiecărui stat în parte, precum și al comunității umane regionale și internaționale.

Mai mult ca atât, acest domeniu a devenit, de asemenea adevărul „că edificiul constituțional al oricărei țări este, cu siguranță, sortit prăbușirii dacă principala coloană de susținere a acestuia – drepturile și libertățile omului și cetățeanului – nu este reală și durabilă.

Indubitabil, dinamica istoriei umanității sugerează forma de mișcare a unui bumerang: totul pleacă de la om și revine la el, în folosul sau împotriva lui. Omul este reperul axiologic cardinal al oricărui sistem juridic” (Deleanu Ion, Drept constituțional și instituții politice. Tratat. București: Europa Nova, 1996, vol.II, p.115).

Ca rezultat al acestor preocupări ne servesc: Declarația Universală a drepturilor Omului, Adoptată și proclamată de Adunarea Generală a ONU prin Rezoluția 217 A(III) din 10 decembrie 1948; Pactul Internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale din 16 decembrie 1966 și Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice din 16 decembrie 1966, adoptate și deschise spre semnare de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 16 decembrie 1966 prin Rezoluția 2200A (KBI), (Publicate în ediția oficială „Tratate internaționale”, 1998, vol.1, respectiv.p.11, p.18; p.30). Toate aceste trei documente prin Hotărârea parlamentului nr.217-XII din 28 iulie 1990 (Declarația de Independență a Republicii Moldova).

Republica Moldova a fost consecventă în tratarea și reglementarea juridică a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Argument grăitor servește: 1) Declarația de Independență a republicii Moldova prin care s-a garantat exercitarea drepturilor sociale, economice, culturale și a libertăților politice ale cetățenilor Republicii Moldova; 2) Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29 iulie 1994 și intrată în vigoare la 29 august aceluiași an. Întreaga palitră atât a drepturilor, libertăților și îndatoririlor fundamentale ale omului cât și principiile de asigurare a lor și-au găsit reglementarea în art.art.15-59, Titlul II din Constituția sub titlul enunțat.

Pe lângă aceasta a fost instituită o nouă instituție – Curtea Constituțională – unica autoritate de jurisdicție constituțională în Republica Moldova, investită și cu funcția de garant al responsabilității statului față de cetățean (art.134 alin.(3) din Constituție). Prevederile constituționale au fost dezvoltate în Legea cu privire la Curtea Constituțională (Legea cu privire la Curtea Constituțională nr.317-XIII din 13.12.1994. În: Monitorul oficial al Republicii Moldova, nr.8 din 07.02.95 art.86).

Urmând cursul european de asigurare a respectării drepturilor și libertăților fundamentale Parlamentul Republicii Moldova ratifică Convenția Europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale din 04.11.1950. Ratificată prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr.1298-XIII din 24.07.97 (publicată în ediția oficială „Tratate internaționale”, 1998, vol.1, p.341).

Pe această cale cetățenii Republicii Moldova au dobândit un nou instrument regional de asigurare a protecției drepturilor și libertăților fundamentale, cu accesul liber la Curtea Europeană a Drepturilor Omului.

Totodată în republică, tot în aceste scopuri de asigurare și protecție a drepturilor omului se instituie o nouă instituție – Avocatul Poporului (inițial avocatul parlamentului), instituție care din 2018 a fost ridicată la nivelul

constituțional (Legea cu privire la avocații parlamentari, nr.1349-XIII din 17 octombrie 1997. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.82-83 din 11 decembrie 1997, art.31).

Așa stau lucrurile la capitolul instrumente internaționale, regionale și naționale, precum și a instituțiilor antrenate în procesul garantării și protecției juridice a drepturilor și libertăților fundamentale cetățenești.

Un rol aparte în acest domeniu le revine ONG-lor, societății civile, preocupate de drepturile și libertățile fundamentale în egală măsură la propagarea și protecția lor. Nu sunt în afara procesului democratic nici mijloacele mass-media. Cu toate acestea peste un milion de cetățeni ai Republicii Moldova au emigrat peste hotare pentru un loc de lucru care să asigure un nivel de trai decent lor și familiilor. Curtea Europeană a Drepturilor Omului continuă să examineze nenumărate cereri ce denotă încălcarea în masă a drepturilor și libertăților fundamentale în Republica Moldova. Cu toate că unele instituții funcționează în limitele competențelor, întrebarea firească este de a ști pricina acestui fenomen, decalajul dintre reglementările juridice și situației *de facto* cu drepturile omului.

Realitatea ne sugerează câteva concluzii concludente în acest capitol:

- Atât Parlamentul cât și Guvernul s-a detașat de obligația de a crea condiții reale și durabile ale locurilor de muncă cu salariul respectiv pentru a crea un trai decent angajaților personal cât și a familiilor lor.
- Curtea Constituțională precum și sistemul judecătoresc practic nu contribuie, pe de o parte, ca instituțiile statului să-și realizeze atribuțiile în domeniu iar, pe de altă parte, nici ele nu au devenit un adevărat „centru” de garant al respectării drepturilor și libertăților fundamentale cetățenești.
- Mass-media, practic, în ansamblu nu reflectă situația reală în care se află instituția drepturilor și libertăților fundamentale.
- Toate acestea în ansamblu au generat lipsa de interes din partea cetățenilor, apariția lor față de drepturile și libertățile fundamentale, nesiguranța într-un viitor mai optimist și sigur.

În aceste împrejurări se impune cu certitudine:

1. Revigorarea activității mijloacelor mass-media pe problema asigurării respectării drepturilor și libertăților fundamentale, activitate ce va impune instituțiile statale să-și realizeze obligațiile constituționale.
2. ONG-le să devină cureaua de transmisie dintre societatea civilă și instituțiile statului, contribuind astfel și la efectele instituției Avocatul Poporului.
3. Intelectualitatea și doctrinarii în domeniu să propage cât mai larg siguranța și oportunitatea cunoașterii, acceptării, implementării și asigurării în practică a drepturilor și libertăților fundamentale garantate pe plan internațional, regional și național.